

ТКАЧЕНКО Олександр Вікторович
доцент кафедри державної безпеки та управління Національної академії Національної гвардії України, кандидат юридичних наук, старший дослідник

БІРУК Анатолій Іванович
старший викладач кафедри вогневої підготовки факультету службово-бойової діяльності Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА»

Державна політика у сфері національної безпеки та оборони – це відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність, яку прямо чи опосередковано здійснюють існуючі державні інституції щодо існуючої проблеми чи сукупності проблем, на які впливає реальна чи потенційна загроза у цій сфері. Це засіб, за допомогою якого держави використовують свій правовий, економічний та адміністративний вплив для досягнення конкретних цілей у конкретних обставинах на основі наявних у них ресурсів [1; с. 1].

Відповідно до Конституції України людина, її права і свободи, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищими соціальними цінностями. Визначений Основним Законом порядок речей зумовлює необхідність ефективного функціонування суб'єктів сектору безпеки і оборони та своєчасне, результативне виконання ними своїх завдань на належному рівні. Так, участь і заходах, спрямованих на забезпечення безпеки громадян України в умовах введення правового режиму надзвичайного стану є одним із ключових напрямів у діяльності сил безпеки.

Суспільство являє собою історичну сукупність стосунків між людьми, групами людей, які формуються у процесах їхньої спільної діяльності. Для свого розвитку суспільство потребує всебічного забезпечення, що є системою заходів, пов'язаних із задоволенням його потреб, тобто суспільство має забезпечити свою безпеку.

Досліджуючи зміст і сутність поняття управління силами безпеки та розкриваючи його зміст, доцільно звернутися до визначення терміну «безпека». Так, сучасній українській мові слово «безпека» означає стан, коли кому-, чому-небудь ніхто і ніщо не загрожує [2; с. 430], а небезпека – це можливість якогось нещастя, лиха, катастрофи [3; с. 953].

Безпека як явище має поліфункціональний характер, де безпека як соціальна цінність суспільства – діяльність певної групи різних суб'єктів, а як соціальна потреба – це цілеспрямований результат такої діяльності. Причому безпека є необхідною умовою існування особистості, суспільства й держави, що гарантує можливість подальшого прогресивного розвитку цих елементів [4]. В.П. Циганов визначає термін «безпека» як діяльність людей, суспільства, держави, світового співтовариства народів щодо виявлення, запобігання, послаблення, відвернення загрози, здатної загубити їх, позбавити матеріальних і духовних цінностей, завдати невідшкодованих збитків, заблокувати шляхи для прогресивного розвитку [5; с. 32]. Переважна більшість науковців сходиться з думкою про те, що безпека є соціально-необхідною умовою для існування і розвитку громадянина, суспільства, держави.

Досліджуючи методологічні підходи до поняття «безпека», І.Ф. Корж розглядає зазначене поняття в соціальному розумінні, а саме, як збалансований стан функціонування соціальної системи (людини, держави, світового співтовариства), антропогенних, природних систем тощо, за якого людина завдяки знанням про навколишнє природне середовище і тенденції його розвитку своїми діями спроможна своєчасно виявити та мінімізувати негативний вплив наявних та потенційних загроз або уникнути їх, що, своєю чергою, дає їй можливість зберігати систему своїх цінностей і забезпечувати подальший їх розвиток [6].

У системі здійснення головних загальнодержавних заходів, пов'язаних із задоволенням потреб суспільства, важлива роль надається саме забезпеченню безпеки. Існує декілька ознак, що характеризують поняття «безпека», а саме:

- а) нормативно-правові (відсутність ризику, загроз і небезпек);
- б) технічні правила захищеності (відповідність технічним нормам, правам, параметрам);
- в) дотримання певного стану безпеки конкретної діяльності (авіаційна безпека, безпека дорожнього руху, безпека мореплавства, радіаційна безпека тощо);
- г) інформаційна безпека (захищеність інформації);
- г) правова безпека, особиста, суспільна, державна (особистості, суспільства, держави).

Взагалі критерієм безпеки в державі є безпека суспільства у всіх сферах її діяльності.

В українському законодавстві категорія «безпека» знайшла своє вираження у різних безпекових термінах, як-то: «національна безпека», «державна безпека», «воєнна безпека», «інформаційна безпека», «кібербезпека» тощо. Так, у рамковому Законі «Про національну безпеку України» та у низці підзаконних актів усі безпекові терміни базуються на такій безпековій характеристиці, як «захищеність» від різнобічних загроз. Таким чином, зазначений вище підхід містить у собі значення ролі силового компонента в забезпеченні безпеки.

Створення такої моделі безпеки передбачає задіяння зусиль усіх державних та суспільних структур та свідомого відношення до цього всієї нації. А тому під безпекою розуміється не лише безпека країни, а й суспільства й окремої людини, тобто це є «національна безпека»; це не просто безпека, яка досягається лише силовими засобами, а й безпека, яка досягнута внаслідок розвитку людини, суспільства і держави; це безпека між людьми, суспільствами, народами, державами, що є глобальною безпекою [6].

Таким чином, держава є гарантом безпеки через створені за допомогою юридичних приписів механізмів реалізації стану безпеки, що забезпечується спеціально утвореними суб'єктами, які в Законі України «Про національну безпеку України» визначені як сектор безпеки та оборони. При цьому, забезпечення безпекової складової покладено на сили безпеки. У свою чергу, незважаючи на розвиток суспільства, технологій, чинників, які впливають на безпекове середовище у всіх сферах, поняття «безпеки» та розуміння його змісту та «внутрішнього наповнення» залишаються у незмінними. Натомість, заходи та засоби, за допомогою яких досягається стан безпеки, безперечно підлягають трансформації та розвитку.

Безпосередньо стан безпеки залежить від чинників, які на нього впливають. Відтак, визначення чинників, які впливатимуть на стан безпеки є одним із головних завдань наукового середовища, у свою чергу практична площина полягає у визначенні дієвості застосованих заходів впливу на стан безпеки.

Список використаних джерел:

1. Реалізація державної політики у сферах національної безпеки і оборони на регіональному рівні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. А. М. Мурашко. Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів. 2021. – 18 с.
2. Словник української мови : в 20 т. – К. : Наук. Думка. 2010. – Т. 1: А-Б. – С. 1–100.
3. Словник синонімів української мови : в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. – К. : Наук. Думка. 2006. – Т. 1. – 1026 с.
4. Чуваков А.О. Безпека: соціально-політична сутність поняття. Правова держава. 2014. № 18. С. 119–123.
5. Циганов В.В. Національна безпека України : посібник. Нац. акад. внутр. справ України. Київ. 2004. 100 с.
6. Корж І. Ф. Безпека: методологічні підходи до поняття. JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ. № 4. Vol.1. p.68-72.